

DEZVOLTAREA MOTIVAȚIEI PENTRU ÎNVĂȚARE LA ELEVII DE VÂRSTĂ ȘCOLARĂ MICĂ

Valentina MÎSLIȚCHI, doctor în pedagogie, conferențiar universitar

Catedra Psihopedagogie și Educație Preșcolară, UST

Rita ȚURCANU, studenta ciclului II, Facultatea Pedagogie, UST

Rezumat. Lucrarea abordează o problemă de actualitate pentru domeniul Științe ale Educației ce vizează dezvoltarea motivației pentru învățare la elevii de vârstă școlară mică. Sunt prezentate rezultatele obținute în urma aplicării la școlarii mici a variilor instrumente de diagnosticare a nivelului motivației pentru învățare. Sunt elucidate aspectele demersului experimental ce vizează fundamentarea, elaborarea și validarea unui Program de dezvoltare a motivației pentru învățare la elevii din învățământul primar.

Cuvinte-cheie: motivație, motivație pentru învățare, vârstă școlară mică, diagnosticarea nivelului motivației pentru învățare, Program de dezvoltare a motivației pentru învățare.

DEVELOPMENT OF MOTIVATION FOR LEARNING AT PUPILS OF SMALL SCHOOL AGE

Abstract. The article approach a topical problem for the field of Education Sciences aimed developing of the motivation for study of the primary school pupils. There are presented the results obtained by application of various diagnostic tools to establish the level of study motivation of small school children. The aspects of the experimental research approach were elucidate concerning substantiation, elaboration and validation of Development Program of Study Motivation for the pupils of primary school.

Keywords: motivation, motivation for study, small school age, diagnosis of the motivation for study, Development Program of study motivation.

Motivația reprezintă „procesul instinctiv și rațional care apare la subiect atunci când acesta căuta să își satisfacă anumite nevoi și dorințe. Într-un sens mai larg, motivația înglobează nevoi, interese, intenții, tendințe, idealuri, care stau la baza condiției umane și care susțin realizarea anumitor acțiuni, fapte, atitudini” [1, p. 199].

Cercetând problema motivației pentru învățare la diverse categorii de subiecți, cercetătoarea D. Antoci, scoate în evidență ideile psihologului A. Maslow, potrivit căruia indivizii sunt motivați de realizarea nevoilor începând cu treapta inferioară, până în momentul în care acestea sunt satisfăcute, după care nevoile date încetează să mai constituie o motivație prioritară și începe să se manifeste tendința spre nevoile de rang superior [apud 2, p. 168].

În accepțiunea psihologului M. Zlate, motivația denotă „aspectul dinamic al intrării în relație a subiectului cu lumea, orientarea activă a comportamentului său spre o categorie preferențială de situații sau de obiecte. Datorită funcțiilor cognitive, care penetrează dinamismul relațiilor dintre subiect și lume, motivația devine un proces/mecanism cognitiv dinamic care orientează acțiunea spre scopuri concrete” [3, p. 151].

În viziunea cercetătorului E. Iliin, motivația pentru învățare reprezintă „o formațiune psihologică ce include în sine toate mobilurile, cauzele psihologice care declanșează, stimulează și conferă sens actelor de învățare. Deci, motivația desemnează

ansamblul factorilor care declanșează activitatea omului, o orientează selectiv către anumite scopuri și o susține energetic. Prin urmare, subiecții motivați sunt mai perseverenți și învață mai eficient” [apud 4, p. 46].

D. Sălăvastru susține că motivația pentru învățare constituie totalitatea motivelor care determină, orientează, organizează și potențează intensitatea efortului de învățare, iar motiv al învățării elevilor poate fi o dorință, un sentiment, un interes, o idee ca rezultat al reflectării în conștiința lor a cerințelor societății în care trăiesc, raportate la trebuințele lor [5, p. 70].

Cercetătorul D. Vintilescu consideră că motivația pentru învățare vizează anumite motive ale învățării, anumite trebuințe de autorealizare, de afirmare prin succes școlar; impulsul curiozității; dorința de a obține note bune pentru a satisface părinții sau pentru a fi printre premianții clasei; teama de pedeapsă sau de eșec, anumite interese, opțiuni etc. [4].

Potrivit lui E.Erikson, în fiecare perioada de vârstă predomină anumite dileme de identitate, care activează acele seturi motivaționale ce au relevanța cea mai mare pentru rezolvarea lor. Perioada 6-12 ani este caracterizată de tendința generală de autoanaliză și definire a sinelui. Copilul este motivat să se compare mereu cu ceilalți copii de vârsta lui, dar și cu modelele pe care le admiră. Domină, așadar, interesele de cunoaștere și înțelegere, de formare a unor competențe generale și specifice, majoritatea însă cu tentă predominant extrinsecă, în scop de performanță demonstrativă și de management al impresiei. În funcție de performanțele obținute, de întăririle pozitive sau negative pe care le obțin din exterior, copiii tind să-și stabilizeze sentimente de inferioritate sau valoare personală, pornind de la eficiența lor generală sau specifică [apud 6, p. 62].

Motivația pentru învățare este constituită din totalitatea motivelor care, în calitatea lor de condiții interne ale personalității, determină, orientează, organizează și potențează intensitatea efortului în învățare. Cunoașterea motivelor reale ale învățării elevilor oferă posibilitatea cadrului didactic să intervină în mod adecvat și oportun pentru asigurarea succesului școlar al fiecărui elev. Totodată, ea permite învățătorului să monitorizeze procesul de formare a diferitelor categorii de motive eficiente în activitatea de învățare.

Problema cercetării constă în identificarea condițiilor psihopedagogice care facilitează dezvoltarea motivației pentru învățare la elevii din învățământul primar.

Obiectul cercetării îl constituie procesul de dezvoltare a motivației pentru învățare la elevii de vârstă școlară mică.

Scopul cercetării vizează fundamentarea teoretică și aprobarea experimentală a unui Program de dezvoltare a motivației pentru învățare la copiii de vârstă școlară mică.

Obiectivele cercetării: 1. Elucidarea reperelor teoretice ale procesului dezvoltării motivației pentru învățare la elevii de vârstă școlară mică. 2. Determinarea nivelului de dezvoltare a motivației pentru învățare la elevii din învățământul primar. 3. Fundamentarea și elaborarea unui Program de dezvoltare a motivației pentru învățare la

elevii de vârstă școlară mică. 4. Implementarea și validarea Programului de dezvoltare a motivației pentru învățare la elevii de vârstă școlară mică. 5. Elaborarea concluziilor generale.

Ipoteza cercetării. Procesului de dezvoltare a motivației pentru învățare la elevii de vârstă școlară mică se va derula eficient în cazul implicării copiilor în cadrul unui Program de dezvoltare a motivației pentru învățare, în desfășurarea căruia vor fi respectate următoarele condiții psihopedagogice: asigurarea corelației depline între activitatea de dezvoltare și cea de psihodiagnostic; îmbinarea tehnologiilor didactice clasice cu cele moderne în dezvoltarea motivației pentru învățare a elevilor; ralierea intervențiilor psihopedagogice la particularitățile de vârstă și individuale ale copiilor; implementarea elementelor diverselor tipuri de terapii: ludoterapia, terapia prin poveste, terapia cognitiv-comportamentală.

Metodologia cercetării a vizat următoarele metode: analiza, sinteza, compararea, generalizarea, conversația, observația, anchetarea, chestionarea, experimentul psihopedagogic, prelucrarea și interpretarea matematică și grafică a datelor experimentale.

Lotul experimental implicat în cercetare a inclus 52 elevi de vârstă școlară mică (9-10 ani), dintre care 25 de elevi au constituit grupul de control și 27 de elevi au format grupul experimental.

La etapa de constatare a experimentului am realizat următoarele obiective: diagnosticarea nivelului inițial al motivației pentru învățare la vârsta școlară mică; prelucrarea și interpretarea datelor experimentale.

Criteriile care au stat la baza identificării nivelului inițial al motivației pentru învățare la elevii din învățământul primar au fost: conținutului psihologic al motivelor pentru învățare; relația motiv-învățare-scop; valorile social-morale ale motivelor pentru învățare; atitudinea față de activitatea de învățare.

În baza criteriilor anterior enunțate am selectat și aplicat următoarele instrumente pentru a identifica la elevi nivelul inițial al motivației pentru învățare: Ancheta „Aprecierea nivelului motivației școlare” (după Лусканова Н.Г.), Metodica „Studierea motivației pentru învățare”(după Гинзбург М.Р.), Chestionarul Nr. 1 „Motivația pentru învățare” (după Vintilescu D.), Chestionarul Nr. 2 „Motivația pentru învățare” (după Vintilescu D.).

Prelucrarea și interpretarea datelor experimentale obținute în urma aplicării metodicii „Studierea motivației pentru învățare” de Гинзбург М.Р. a permis constatarea faptului că la nivel foarte înalt al motivației pentru învățare s-au plasat 8% din elevii grupului de control și 11% din grupul experimental, la nivel înalt al motivației s-au plasat 20% din elevii grupului de control și 22% din grupul experimental.

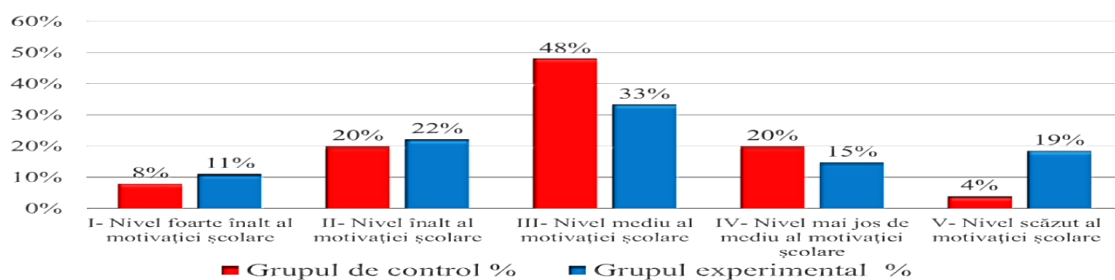

Figura 1. Nivelul motivației pentru învățare la elevii din grupul experimental și de control

(conform Metodicii „Studierea motivației pentru învățare” de Гинзбург М.Р.)

Procesarea datelor obținute în urma aplicării anchetei „Aprecierea nivelului motivației școlare” de Лусканова Н.Г., a permis identificarea faptului că în grupul experimental posedă nivel foarte înalt al motivației 11% din elevi, iar în grupul de control - 4%. În grupul experimental au fost identificați cu nivel mediu de dezvoltare a motivației 22% din elevi, iar în grupul de control s-au identificat 32%.

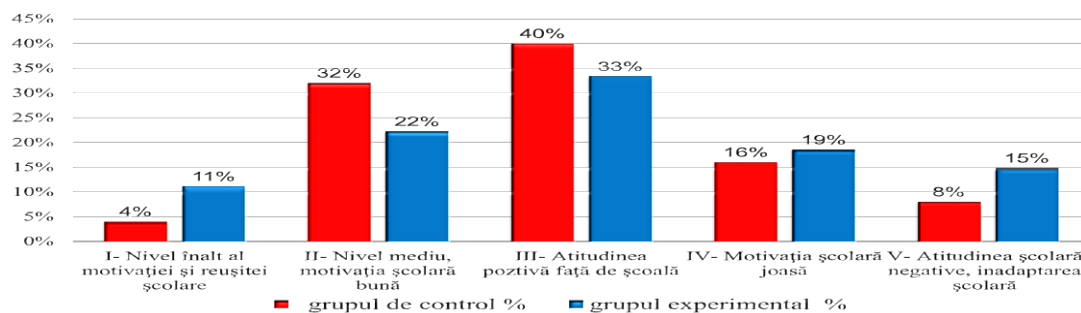

Figura 2. Nivelul motivației școlare la elevii din grupul experimental și de control (conform Anchetei „Aprecierea nivelului motivației școlare” de Лусканова Н.Г.).

Majoritatea elevilor din grupul experimental s-au plasat la nivelul III, ce scoate în evidență atitudinea pozitivă față de școală - 33%, iar în grupul de control - 40%. Totodată, datele experimentale au permis evidențierea a 19% din elevii grupului experimental și a 16% din grupul de control care au fost diagnosticați cu nivel scăzut al motivației; la 15% din elevii grupului experimental și 8% din grupul de control a fost identificată atitudinea negativă față de școală și activitatea de învățare, fapt ce atestă instaurarea fenomenului de inadaptare școlară.

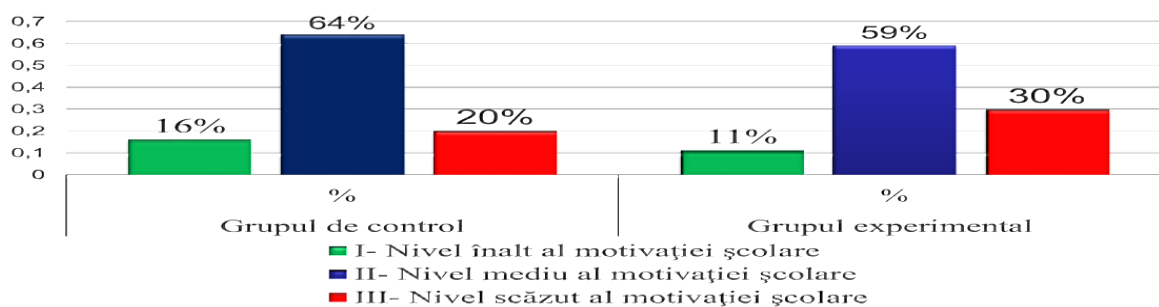

Figura 3. Nivelul motivației pentru învățare la elevii din grupul experimental și de control (conform Chestionarului Nr. 1 „Motivația pentru învățare” după D.Vintilescu)

Prelucrarea datelor experimentale obținute în urma aplicării Chestionarului Nr. 1 a permis identificarea faptului că în grupul de control au fost identificați având nivel înalt

al motivației 16% din elevi, iar în grupul experimental - 11%. Majoritatea elevilor au fost diagnosticați cu nivel mediu al motivației pentru învățare: 59% din grupul experimental și 64% din grupul de control. Totodată, datele experimentale au permis evidențierea a 30% din elevii grupului experimental și a 20% din grupul de control care au fost diagnosticați cu nivelul scăzut de dezvoltare a motivației pentru învățare.

Prelucrarea și interpretarea datelor experimentale obținute la Chestionarul Nr. 2 „Motivația pentru învățare” după D. Vintilescu a permis constatarea faptului că în grupul de control posedă nivel înalt al motivației pentru învățare 4% din elevi, iar în grupul experimental - 7%. Majoritatea copiilor s-au plasat la nivelul mediu de dezvoltare a motivației: 48% din grupul experimental și 76% din grupul de control.

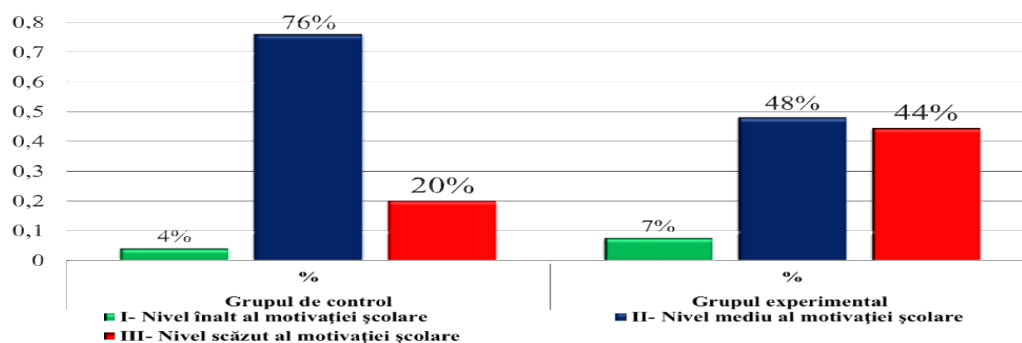

Figura 4. Nivelul motivației pentru învățare la elevii din grupul experimental și de control (conform Chestionarului Nr. 2 „Motivația pentru învățare” după D.Vintilescu)

Totodată, datele experimentale au permis evidențierea a 44% din elevii grupului experimental și a 20% din grupul de control care au fost diagnosticați cu nivelul scăzut de dezvoltare a motivației pentru învățare.

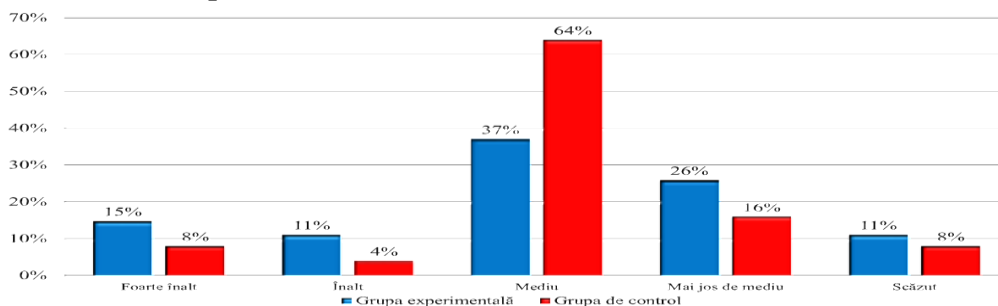

Figura 5. Repartiția elevilor de vârstă școlară mică incluși în grupul experimental și de control privind nivelul inițial al motivației pentru învățare

Prelucrarea și interpretarea datelor experimentale a permis compararea nivelului inițial al motivației pentru învățare la elevii din cele două grupuri implicate în experiment și constatarea faptului că la nivel foarte înalt s-au identificat 15% din elevii grupului experimental și 8% din grupul de control, la nivel înalt al motivației școlare s-au plasat 11% din elevii grupului experimental și 4% din grupul de control. Cu nivel mediu al motivației pentru învățare s-au identificat 37% din elevii grupului experimental și 33% din grupul de control. La nivelul mai jos de mediu al motivației s-au plasat 26% din elevii grupului experimental și 16% din grupul de control; cu nivelul scăzut al motivației pentru învățare s-a depistat 11% din elevii grupului experimental și 19% din grupul de control.

În urma analizei și interpretării datelor experimentale obținute la etapa de constatare a experimentului psihopedagogic am formulat următoarele concluzii: 1. Nivelul motivației pentru învățare la elevii din grupul experimental este mai scăzut decât la elevii din grupul de control. 2. Dat fiind faptul că un număr semnificativ de elevi posedă nivelul scăzut al motivației pentru învățare, apare necesitatea realizării experimentului formativ axat pe dezvoltarea eficientă a respectivului proces la elevii din învățământul primar.

Pentru a spori nivelul motivației pentru învățare, am implicat elevii în cadrul unui Program experimental, scopul căruia a constat în optimizarea procesului dezvoltării motivației pentru învățare la elevii din învățământul primar.

Obiectivele Programului: dezvoltarea motivației intrinseci pentru activitatea de învățare; formarea atitudinii pozitive față de activitatea de învățare; dezvoltarea motivelor sociale, de autorealizare în cadrul grupului de elevi; dezvoltarea motivelor de ordin afectiv.

În proiectarea Programului experimental am respectat anumite condiții precum: formularea clară a scopului și a obiectivelor activității de dezvoltare; determinarea sarcinilor ce urmează a fi realizate; stabilirea metodologiei și conținuturilor programului prin selectarea metodelor, procedeelelor, tehnicilor cu valoarea maximală în optimizarea procesului supus acțiunilor de dezvoltare; determinarea formelor de organizare a activității subiecților ce urmau a fi incluși în program; desemnarea timpului și orarului ședințelor; pregătirea materialelor necesare desfășurării cu succes a activității de dezvoltare; elucidarea criteriilor și metodelor de evaluare curentă a eficacității intervențiilor derulate în cadrul Programului.

În desfășurarea ședințelor Programului axat pe dezvoltarea motivației pentru învățare la elevii de vârstă școlară mică am îmbinat tehnologiile didactice clasice cu cele moderne. În acest sens, am utilizat varii metode cu scopul de a dezvolta motivația pentru învățare la elevii din grupul experimental: verbale - explicația, conversația, povestirea, descrierea; intuitive - demonstrația; practice - exercițiul, jocul.

Pe parcursul derulării programului experimental, am implementat diferite forme de organizare a activității elevilor: macrogrup, microgrup, perechi, individual.

În cadrul programului am utilizat varii tehnici precum: Diagrama Venn, Piramida, Explozia Stelară, Ce știu/Ce vreau să știu/Ce am învățat; Pălăriile Gânditoare, Brainstormingul, Copacul cu idei etc.

Am pus accent în mod deosebit în cadrul programului pe utilizarea terapiei prin poveste. În acest sens, am folosit poveștile: „Grijile lui Adam”, „Povestea Furnicuței Maria”.

Un alt tip de terapie folosită în cadrul programului experimental a fost terapia cognitiv-comportamentală, valorificată, în special, prin implementarea tehnicilor de relaxare.

Următoarea terapie faplicată în vederea dezvoltării motivației pentru învățare a fost terapia prin joc. În acest sens, am utilizat jocul „Elev motivat/Elev nemotivat” etc. .

La etapa de control a experimentului psihopedagogic am realizat următoarele obiective: evaluarea nivelului final de dezvoltare a motivației pentru învățare la elevii de vârstă școlară mică; prelucrarea și interpretarea datelor experimentale; deducerea concluziilor.

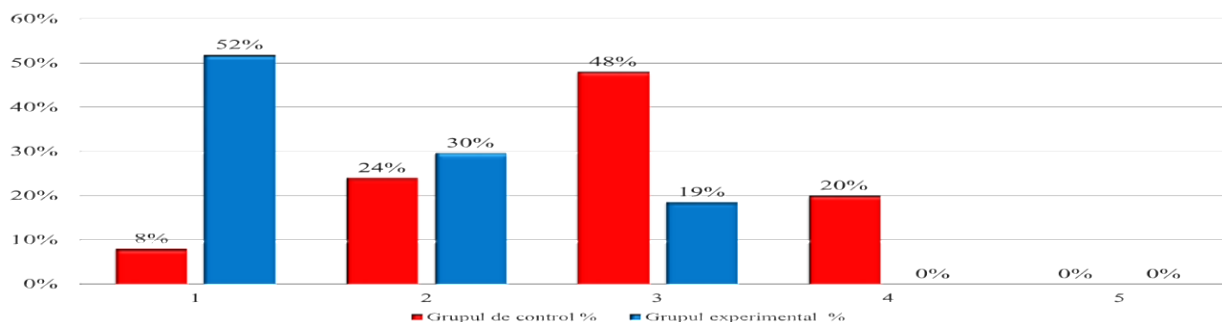

Figura 6. Nivelul final al motivației pentru învățare la elevii din grupul experimental și de control (Metodica „Studierea motivației pentru învățare” de Гинзбург М.Р.)

Compararea datelor experimentale obținute prin aplicarea instrumentului „Studierea motivației pentru învățare” de Гинзбург М.Р. a permis constatarea faptului că la nivel foarte înalt al motivației s-au plasat 8% din elevii grupului de control și 52% din grupul experimental, la nivel înalt al motivației școlare s-au plasat 24% din elevii grupului de control și 30% din grupul experimental, la nivel mediu al motivației școlare s-au plasat 48% din elevii grupului de control și 19% din grupul experimental, la nivelul mai jos de mediu al motivației școlare s-au plasat 20% din elevii grupului de control și nu au fost identificați cu respectivul nivel nici unul din elevii grupului experimental; cu nivelul scăzut al motivației școlare nu s-a depistat nici un elev implicat în experiment.

Prelucrarea și interpretarea datelor experimentale la ancheta „Aprecierea nivelului motivației școlare” de Лусканова Н.Г a permis constatarea faptului că în grupul experimental au fost identificați având nivel foarte înalt al motivației și reușitei școlare 26% din elevi, iar în grupul de control - 8%. În grupul experimental au fost identificați cu nivel mediu 30% din elevi, iar în grupul de control - 36%. Majoritatea elevilor din grupul experimental s-au plasat la nivelul III, ceea ce atestă prezența atitudinii pozitive față de școală - 33%, iar în grupul de control - 40%. Totodată, datele experimentale au permis evidențierea a 11% din elevii grupului experimental și a 12% din grupul de control care au fost diagnosticați cu motivația școlară joasă, iar cu atitudine negativă față de școală nu a fost desemnat nici un elev din grupul experimental și 4% din elevii grupului de control.

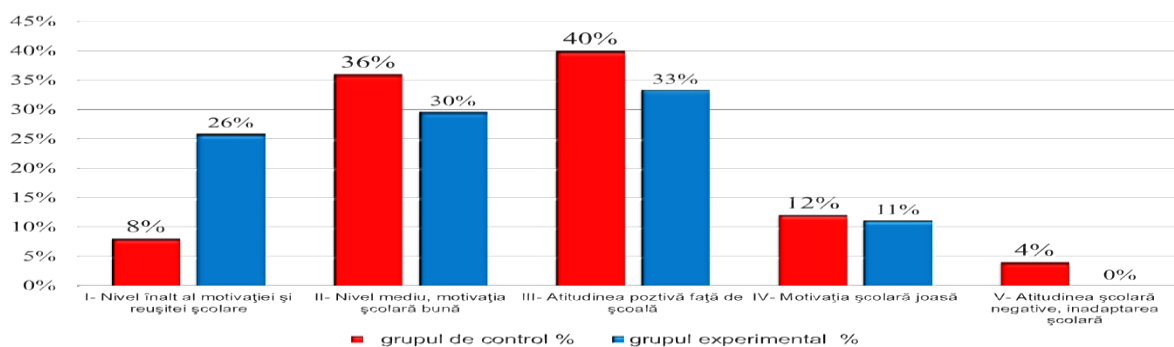

Figura 7. Nivelul final al motivației școlare la elevii din grupul experimental și de control (Ancheta „Aprecierea nivelului motivației școlare ” după Лусканова Н.Г.)

Datele experimentale obținute prin aplicarea Chestionarului Nr. 1 „Motivația pentru învățare” după D. Vintilescu au elucidat faptul că în grupul de control au fost identificați având nivel înalt al motivației pentru învățare 16% din elevi, iar în grupul experimental s-au depistat 37%. Majoritatea copiilor s-au plasat la nivelul mediu, dintre care: 59% din elevii grupului experimental și 76% din grupul de control. Totodată, datele experimentale au permis evidențierea a 8% din elevii grupului de control care au fost diagnosticați cu nivelul scăzut de dezvoltare a motivației pentru învățare, în timp ce în grupul experimental nu se atestă nici un elev cu un asemenea nivel.

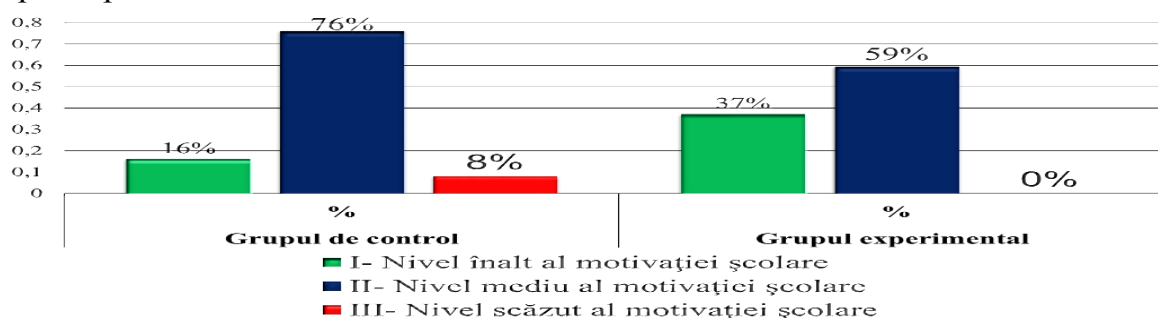

Figura 8. Nivelul final al motivației pentru învățare la elevii din grupul experimental și de control (Chestionarul Nr. 1 „Motivația pentru învățare” după D. Vintilescu)

Nivelul final de motivației pentru învățare atestat de elevi prin aplicarea Chestionarului Nr. 2 „Motivația pentru învățare” după D. Vintilescu, scoate în evidență faptul că în grupul de control au fost diagnosticați având nivel înalt al motivației pentru învățare 8% din elevi, iar în grupul experimental s-au depistat 33%. Posedă nivel mediu al motivației 63% din elevii grupului experimental și 76% din grupul de control.

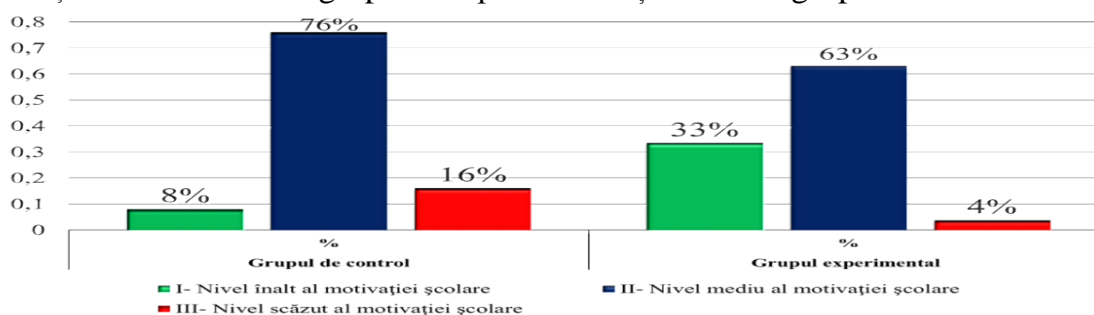

Figura 9. Nivelul final al motivației pentru învățare la elevii din grupul experimental și de control (Chestionarul Nr. 2 „Motivația pentru învățare” după D. Vintilescu)

Totodată, 4% din elevii grupului experimental și 16% din grupul de control au fost diagnosticați cu nivelul scăzut de dezvoltare a motivației pentru învățare.

În Figura 10 prezentăm datele privind nivelul final al motivației pentru învățare la elevii implicați în experiment: la nivel foarte înalt s-au identificat 15% din elevii grupului experimental și 8% din grupul de control, la nivel înalt al motivației pentru învățare s-au plasat 26% din elevii grupului experimental și 4% din grupa de control.

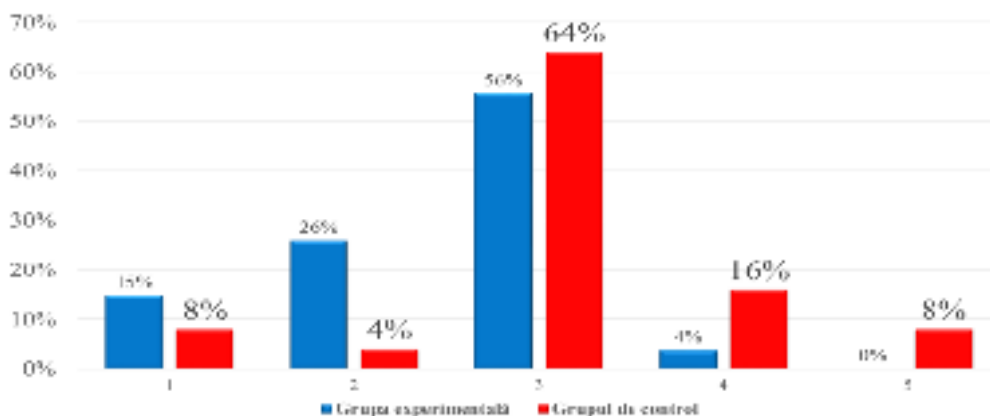

Figura 10. Nivelul final al motivației pentru învățare

la elevii de vârstă școlară mică incluși în grupul experimental și de control

Cu nivel mediu de dezvoltare a motivației pentru învățare s-au identificat 56% din elevii grupului experimental și 64% din grupul de control, la nivel mai jos de mediu al respectivului tip de motivație s-au plasat 4% din elevii grupului experimental și 16% din cel de control. Nivelul scăzut al motivației pentru învățare nu s-a diagnosticat la nici un elev din grupul experimental, dar a fost determinat la 8% din elevii grupului de control.

În vederea validării ipotezei înaintate la debutul demersului experimental, am comparat rezultatele obținute în etapa de constatare și etapa de control a experimentului.

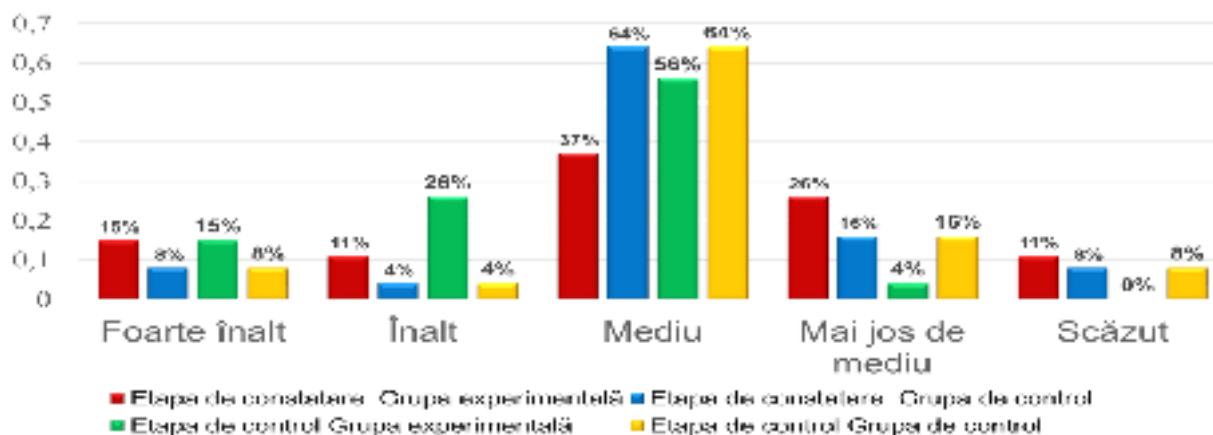

Figura 11. Nivelul inițial și final de dezvoltare a motivației pentru învățare la elevii de vârstă școlară mică incluși în grupul experimental și de control

Cu referire la grupul experimental, se constată următoarea situație: dacă la începutul experimentului psihopedagogic am stabilit că la nivel foarte înalt au fost plasați 15% din elevi, la nivel înalt al motivației pentru învățare s-au plasat 11%, cu nivel mediu al motivației s-au depistat 37%, la un nivel mai jos de mediu al motivației s-au plasat

26%, cu nivelul scăzut al motivației pentru învățare au fost diagnosticați 11% din elevi, atunci la etapa de control a experimentului se constată o sporire a numărului de elevi motivați pentru învățare: cu nivel foarte înalt au fost diagnosticați 15% din elevi, cu nivel înalt al motivației școlare - 26%, cu nivel mediu al motivației - 56%, cu nivel mai jos de mediu al motivației s-au identificat 4%, iar nivelul scăzut al motivației pentru învățare nu a fost diagnosticat la nici un elev din grupul experimental, fapt ce a permis validarea Programului de dezvoltare a motivației pentru învățare la elevii de vârstă școlară mică.

Concluzii:

1. Motivația desemnează ansamblul factorilor care declanșează activitatea omului, o orientează selectiv către anumite scopuri și o susține energetic; înglobează nevoi, interese, intenții, tendințe, idealuri, care stau la baza condiției umane și care susțin realizarea anumitor acțiuni, fapte, atitudini; este o stare interioară, o dorință puternică, o forță ce pune în mișcare un individ în vederea atingerii unui anumit obiectiv.
2. Motivația pentru învățare reprezintă o formațiune psihologică ce include în sine toate mobilurile, cauzele psihologice ce declanșează, stimulează și conferă sens actelor de învățare.
3. Asigurarea corelației depline dintre activitatea de dezvoltare și cea de psihodiagnostic, ralierea intervențiilor psihopedagogice la particularitățile de vârstă și individuale ale copiilor optimizează procesul dezvoltării motivației pentru învățare la elevii din învățământul primar.
4. Îmbinarea tehnologiilor didactice clasice și moderne, implementarea elementelor diverselor tipuri de terapii asigură progresul motivației pentru învățare la elevii de vârstă școlară mică.

Bibliografie

1. Cosmovici A., Iacob L. Psihologie școlară. Iași: Polirom, 1999. 304 p.
2. Antoci D. Motivația de autorealizare în activitatea colectivă și de comunicare în procesul de învățare. În: Reconceptualizarea formării inițiale și continue a cadrelor didactice din perspectiva interconexiunii învățământului modern general și universitar. Materialele Conferinței științifico-practice naționale cu participare internațională. Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2017, vol.I, p.167-174.
3. Zlate M. Fundamentele psihologiei. Ediția a IV-a. Iași: Polirom, 2009. 336 p.
4. Vintilescu D. Motivația învățării școlare. Timișoara: Facla, 1977. 205 p.
5. Sălăvăstru D. Psihologia educației. Iași: Polirom, 2004. 288 p.
6. Mih V. Psihologia educațională. Vol. 2. Cluj-Napoca: ASCR, 2010. 262 p.